Spreekt God vandaag?

Ik geloof dat ik iets hoor...

'Meneer, God praat toch allang niet meer tegen de mensen?' Havo 2a. Ik geef godsdienstles op een christelijke middelbare school. 'Jawel, maar de mensen geloven het gewoon niet meer.' 'Ik geloof er helemaal niks van, dat hebben de mensen altijd gewoon verzonnen en dan in de Bijbel geschreven.' Dertienjarigen kunnen de vragen al prima verwoorden.

Onlangs kwam een boek uit met de titel '*De zwijgende God*'. Naar aanleiding van deze uitgave werd een symposium georganiseerd. Het zwijgen van God blijkt een hoogst actueel thema bij filosofen en theologen. Volgens mij is het thema altijd actueel, al vanaf de Bijbelse tijden en ook bij een veel breder publiek. Om het onderwerp juist uit te diepen denk ik trouwens ook, dat je beter naar pubers kunt luisteren dan naar theologen en filosofen (sorry collega's!), die het hebben over verschuivende godsbeelden en de verschillen tussen de God van de Bijbel ten opzichte van andere goden. De actualiteit van het thema God zit hem niet in theoretische vraagstellingen, maar in praktische vragen, zoals bijvoorbeeld:

- Hoe gaat dat spreken? Wat horen mensen dan? Is het eigenlijk wel mogelijk dat God met mensen praat?
- Hoe weet je zeker dat je God begrijpt en dat het niet een misleidende geest is of je eigen wensdenken?
- Waarom zegt God niet wat meer, waarom blijven je belangrijkste vragen vaak onbeantwoord?
- Waarom zo onverwacht en waarom zulke ongemakkelijke boodschappen?
- En vooral: wat moeten we er nu mee, wat gaan we *doen*?

Stilzwijgend

Op het Place Masséna in de Franse stad Nice staan zeven palen met daarop mensfiguren, die zwijgend over de stad kijken. Deze beelden van kunstenaar Jaume Plensa lijken zich weinig aan te trekken van de wandelaars. Voor mij zijn de sculpturen mooie illustraties van de filosofische gedachte dat we te maken hebben met een zwijgende God. God is hoog verheven boven ons aardse gewoel. God kijkt ook niet op ons nederige mensen neer, bemoeit zich niet met ons, maar kijkt in de verte. Maar er is een verbinding: een dunne gladde mast, waarlangs alleen heel geoefende mensen op zouden kunnen klimmen.

Het heeft voordelen om te geloven in een zwijgende God, die je niet meer aanspreekt. Het is een rustgevende positie. Ook als je gelooft dat God alleen in Bijbelse tijden sprak en daarna zweeg. Maar er is ook nadeel. Je raakt een perspectief op, een manier van kijken naar onze dagelijkse werkelijkheid kwijt. Juist het geloof, hoe onbegrijpelijk en onverdedigbaar soms ook, dat God ons mensen af en toe juist wel iets te zeggen heeft, geeft ons de ruimte om zelf anders te gaan kijken en iets anders te gaan doen dan wat vanuit ons eigen perspectief logisch is en voor de hand ligt. Proberen met God mee te kijken, je voor te stellen wat Jezus zou doen, dat kunnen vruchtbare methoden zijn om je eigen dingen eens op een andere manier te benaderen.

Een ander nadeel is dat we niet in gesprek raken over de eerder genoemde praktische vragen en dan vooral over de laatste vraag: Wat gaan we dan *doen*? In Antibes heeft Jaume Plensa een ander beeld gemaakt. Dezelfde zittende figuur, maar dan samengesteld uit letters. Dit beeld helpt mij om andere houdingen ten opzichte van het spreken of zwijgen van God te bespreken. De letters roepen wandelaars op om naar woorden te zoeken, verbindingen te leggen, uit het warrige een boodschap te destilleren. Natuurlijk, je kunt zeggen dat die letters toevallig zo gerangschikt zijn en op geen enkele manier een zinnige boodschap bevatten, maar onwillekeurig ga je toch zoeken naar een woord, een lettercombinatie, een manier om geheimtaal te decoderen. Precies zo kijken mensen naar tekenen, luisteren mensen naar geruis van de wind, lezen mensen in de Bijbel om de tekenen en geluiden en oude verhalen te vertalen naar aanwijzingen voor hun eigen dagelijks leven.

Zeker weten

De gedachte van de zwijgende God heeft een krasse tegenhanger. In orthodoxe kringen, protestants zowel als katholiek en in migrantenkerken, weten mensen vaak heel zeker dat God spreekt en ook wát hij dan zegt. Hoe weten ze dat zo zeker? 'Ik heb gestudeerd en ben predikant, ik ben gewijd

De meest onverwachte mensen kunnen door God ingeschakeld worden

Thema

en priester, ik ben paranormaal begaafd', zegt men dan. Als je verder kijkt en doorvraagt, kom je wat diepere lagen van de ziel tegen. Eigenlijk zegt men: 'Ik ben bang, onzeker en dit geeft mij autoriteit.'
Ik noem dit de fundamentalistische houding. De nadelen van deze positie zijn duidelijk: het woord van God wordt verbonden met machtsposities, prestige en er is verder geen gesprek over mogelijk. De voordelen zijn ook duidelijk: eenduidige waarheid en rust.

God spreekt met onze stem

Tussen deze twee uitersten, het zwijgen en het stellige gesprokene, is een andere opvatting denkbaar: Mensen spreken namens God, of: God gebruikt mensen om te spreken.
De auteurs van het eerdergenoemde boek *De zwijgende God* hebben nauwgezet onderzocht hoe in de cultuur van het Nabije Oosten gedacht werd over het spreken en zwijgen van God. Het boek is zeer de moeite waard. In het laatste hoofdstuk vragen de auteurs zich als het ware af wat wij, mensen van deze tijd, kunnen met al die kennis van culturen die duizenden jaren oud zijn. De schrijvers stellen dat de goden wel als sprekers worden opgevoerd, maar dat het altijd *mensen* waren die iets hoorden en meenden dat het de god zelf was. En dat het altijd *mensen* waren die nagingen of het echt een godswoord was en zich vervolgens de vraag stelden wat er gedaan moest worden met die boodschap.

Bescheiden en realistisch

Ik sluit me aan bij de visie van deze auteurs. Ik vind dat je iets verliest als je toewerkt naar de conclusie dat God (tegenwoordig) zwijgt, maar ook dat je onnodig versimpelt als je zegt dat God direct en heel verstaanbaar af en toe dingen zegt. God spreekt, maar via mensen en er is geen betere manier om te decoderen dan via het gesprek tussen mensen. Maar dat gesprek moet zorgvuldig gevoerd worden. Laten we dus een paar punten in de gaten houden:

- Begin met de woorden *Ik geloof*. Dat maakt bescheiden en is realistisch: Ik geloof dat God dat en dat van ons vraagt, of ons oproept om dat en dat te doen. Anderen kunnen ook menen of geloven iets te horen en vervolgens kan er een gesprek komen: horen we hetzelfde, wat doen we met eventuele verschillen tussen de boodschappen en hoe moeten we gevolg geven aan de woorden van God?
- Sluit niemand uit als spreker of spreekster namens God.
- In de Bijbel kun je lezen dat de meest onverwachte mensen door God ingeschakeld kunnen worden om iets te zeggen namens God. Studie, positie, wijding, begaafdheid, het lijkt allemaal niet van doorslaggevend belang.
- Noem redenen die ervoor zorgen dat je gelooft dat God hier achter zit.
- Er zijn veel Bijbelverhalen over mensen die namens God spreken. Soms zijn dat voor de hand liggende boodschappen, maar meestal niet. Het is vaak ongemakkelijk wat God ons zegt en van ons mensen vraagt. Het heeft zin om te zoeken naar verhalen die lijken op wat er nu in onze wereld aan de hand is. Dat kan dan het beste eerst besproken worden in de kerk. Daar zitten wel niet de mensen die het meest openstaan voor onverwachte en ongemakkelijke boodschappen, maar wel mensen die mee kunnen helpen om de boodschap van nu te vergelijken met verhalen uit de Bijbel. Daar zitten ook mensen die niet bang zijn voor geloof of voor God. We krijgen dan deze structuur als aanzet voor gesprek: Ik geloof dat God zegt ..., want ...; wat vinden jullie?
- Doe er het zwijgen toe als je niks kunt of wilt doen.

Ook dat kun je in de Bijbel leren: meestal is het woord van God zo ongemakkelijk, omdat er ongemakkelijke consequenties aan verbonden zijn. Spreek je wel, maak dan ook een concreet plan, waarin niet alleen genoemd wordt waar je kritiek op hebt, maar wat je dan (samen met anderen) wilt doen. Een concreet plan is meer dan een aantal min of meer doordachte acties. Een plan geeft antwoord op de vraag wat je wilt doen, waarom je dat wilt, hoe en met wie je dat gaat aanpakken en wanneer het klaar is. De eerste actie zal vaak denken en praten zijn. We krijgen dan deze structuur: Ik geloof dat God zegt ..., want ..., wat vinden jullie? Dus gaan we ...

Wat zou God vragen?

In oud-katholieke parochies wordt veel gesproken over beleid: wat moeten we met onze kerk in deze tijd? Dit gesprek kan verrijkt worden door systematisch te vragen naar wat God zou vragen. Respect voor elkaars opvattingen kan dan meer zijn dan de verschillen wel zien, maar er een beetje van wegkijken. Respect kan zijn: de verschillen met aandacht bekijken, bereid zijn om achter je eigen opvattingen te kijken, anderen mee te laten kijken en er steeds op toe te zien dat iedereen zich veilig blijft voelen. O, o, o, wat klinkt dit weer moeilijk! Ja, het kan simpeler: als je met iemand in gesprek bent, houd er dan altijd rekening mee dat mogelijk God zelf aan het woord is.

Age Kramer,
theoloog, algemeen-secretaris van het Zeister Zendingsgenootschap en lector in de parochie Egmond aan Zee

"Het boek *De zwijgende God* werd geschreven door Marjo Korpel en Johannes de Moor. Uitgeverij Skandalon, ISBN 978-94-90708-31-3